EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 8. 11. 2023
COM(2023) 694 final

SPRÁVA KOMISIE

EURÓPSKEMU PARLAMENTU

o činnostiach a konzultáciách koordinačnej skupiny na zabránenie mučeniu uvedenej v článku 31 nariadenia (EÚ) 2019/125 o obchodovaní s určitým tovarom, ktorý možno použiť na vykonanie trestu smrti, mučenie alebo iné kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie

1. Úvod

V článku 31 ods. 4 nariadenia (EÚ) 2019/125 zo 16. januára 2019 (ďalej len „nariadenie“) o obchodovaní s určitým tovarom, ktorý možno použiť na vykonanie trestu smrti, mučenie alebo iné kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie[1], sa od Komisie vyžaduje, aby Európskemu parlamentu predložila výročnú správu o činnostiach, preskúmaniach a konzultáciách koordinačnej skupiny na zabránenie mučeniu. Správa nesmie ohroziť obchodné záujmy fyzických alebo právnických osôb.

V tejto správe sa uvádzajú informácie o činnostiach koordinačnej skupiny na zabránenie mučeniu v roku 2022.

2. Regulačný rámec

Cieľom nariadenia je zabrániť v krajinách mimo EÚ vykonávaniu trestu smrti na jednej strane a mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu na druhej strane, a to obmedzením obchodovania s určitým tovarom. Rozlišuje sa v ňom medzi:

- tovarom, ktorý je vo svojej podstate protiprávny a nemalo by sa s ním vôbec obchodovať (príloha II), a
- tovarom, ktorý by sa mohol použiť na účely mučenia a iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (príloha III) alebo na účely vykonávania trestu smrti (príloha IV), ktorý však môže mať aj legitímne využitie, ako napríklad na účely presadzovania práva alebo terapeutické účely.

Obchodovanie s tovarom uvedeným v prílohách II, III a IV podlieha určitým obmedzeniam. Nariadením sa konkrétne:

i) zakazuje dovoz tovaru uvedeného v prílohe II, ktorý nemá žiadne iné praktické použitie ako na účely vykonávania trestu smrti alebo mučenia, do EÚ, jeho vývoz z EÚ a tranzit cez EÚ. Zakazuje sa ním poskytovanie akejkoľvek technickej pomoci týkajúcej sa takéhoto tovaru vrátane poskytovania školenia o jeho používaní. Zakazuje sa ním aj reklama takéhoto tovaru v tlačových médiách, na internete alebo v televízii či rozhlase a jeho vystavovanie alebo ponúkanie na predaj na výstavách alebo veľtrhoch;

ii) v individuálnych prípadoch sa vyžaduje predchádzajúce povolenie na vývoz tovaru uvedeného v prílohe III, ktorý by sa mohol použiť na účely mučenia, ale môže mať aj iné legitímne využitie (napr. presadzovanie práva). Predchádzajúce povolenie na vývoz sa vyžaduje aj na poskytovanie technickej pomoci alebo sprostredkovateľských služieb v súvislosti s touto kategóriou tovaru. Príloha III neobsahuje:

[1] Ú. v. EÚ L 30, 31.1.2019, s. 1. Nariadenie Rady (ES) č. 1236/2005 z 27. júna 2005 o obchodovaní s určitým tovarom, ktorý možno použiť na vykonanie trestu smrti, mučenie alebo iné kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie (Ú. v. EÚ L 200, 30.7.2005, s. 1), ktoré bolo niekoľkokrát zmenené, bolo následne kodifikované ako nariadenie (EÚ) 2019/125.

a) strelné zbrane, na ktoré sa vzťahuje nariadenie (EÚ) č. 258/2012[2];
b) položky s dvojakým použitím, na ktoré sa vzťahuje nariadenie (EÚ) 2021/821[3], alebo
c) tovar, na ktorý sa vzťahujú podmienky stanovené v spoločnej pozícii Rady 2008/944/SZBP[4], a

iii) reguluje obchod s tovarom v prílohe IV, ktorý možno použiť na vykonávanie trestu smrti (napr. prostredníctvom smrtiacej injekcie), ale možno ho používať aj na legitímne terapeutické účely. Zaviedlo sa osobitné licenčné povolenie (všeobecné povolenie Únie na vývoz) s cieľom kontrolovať vývoz takéhoto tovaru a zabrániť jeho transferu na použitie pri vykonávaní popráv smrtiacou injekciou bez toho, aby sa obmedzilo obchodovanie s ním na lekárske, veterinárne alebo iné legitímne účely.

3. Činnosti koordinačnej skupiny na zabránenie mučeniu

Koordinačná skupina na zabránenie mučeniu bola zriadená podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2134[5] s cieľom preskúmať otázky týkajúce sa uplatňovania nariadenia.

Koordinačná skupina na zabránenie mučeniu slúži ako platforma pre expertov členských štátov a útvary Komisie na výmenu informácií o správnych postupoch a na prerokovanie otázok týkajúcich sa výkladu nariadenia, technických problémov s tovarom zapísaným do zoznamu, vývoja súvisiaceho s uvedeným nariadením a akýchkoľvek iných otázok, ktoré sa môžu vyskytnúť. Komisia sa radí s koordinačnou skupinou na zabránenie mučeniu aj pri príprave delegovaných aktov, a to v súlade s Medziinštitucionálnou dohodou z 13. apríla 2016 o lepšej tvorbe práva[6].

Koordinačná skupina na zabránenie mučeniu sa v roku 2022 stretla na dvoch virtuálnych zasadnutiach, a to 12. mája a 1. decembra, s cieľom vymeniť si informácie súvisiace s viacerými otázkami (zhrnutými ďalej v texte) týkajúcimi sa vykonávania nariadenia.

3.1 Vývoj týkajúci sa základného aktu

V roku 2022 neboli prijaté žiadne delegované akty, ktorými by sa nariadenie menilo.

---

[2] Nariadenie (EÚ) č. 258/2012 zo 14. marca 2012, ktorým sa vykonáva článok 10 Protokolu Organizácie Spojených národov proti nezákonnej výrobe a obchodovaniu so strelnými zbraňami, ich súčasťami a komponentmi a strelivom doplňujúceho Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu (protokol OSN o strelných zbraniach) a ktorým sa ustanovujú vývozné povolenia a opatrenia týkajúce sa dovozu a tranzitu strelných zbraní, ich súčastí a častí a streliva (Ú. v. EÚ L 94, 30.3.2012, s. 1).

[3] Nariadenie (EÚ) 2021/821 z 20. mája 2021, ktorým sa stanovuje režim Únie na kontrolu vývozov, sprostredkovania, technickej pomoci, tranzitu a transferu položiek s dvojakým použitím (prepracované znenie) (Ú. v. EÚ L 206, 11.6.2021, s. 1).

[4] Spoločná pozícia Rady 2008/944/SZBP, ktorou sa vymedzujú spoločné pravidlá upravujúce kontrolu vývozu vojenskej technológie a materiálu (Ú. v. EÚ L 335, 13.12.2008, s. 99).

[5] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2134 z 23. novembra 2016, ktorým sa mení nariadenie Rady (ES) č. 1236/2005 o obchodovaní s určitým tovarom, ktorý možno použiť na vykonanie trestu smrti, mučenie alebo iné kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie (Ú. v. EÚ L 338, 13.12.2016, s. 1).

[6] Ú. v. EÚ L 123, 12.5.2016, s. 1.

3.2 Informácie o obchodovaní: vykazovanie údajov

Komisia predstavila súčasný stav výročnej správy uvedenej v článku 26 ods. 3 nariadenia. Konkrétne išlo o údaje za rok 2021 predložené všetkými orgánmi členských štátov, ako aj Spojeného kráľovstva[7]. Tie tvoria základ pre prípravu výročnej správy Komisie Európskemu parlamentu a Rade. Po prijatí správy Komisia ďalej poskytovala informácie o obchodných údajoch[8].

V tomto kontexte Komisia upozornila koordinačnú skupinu na zabránenie mučeniu na skutočnosť, že príslušné orgány sú povinné oznamovať, keď sa zamietnutia vydávajú prostredníctvom elektronického systému pre položky s dvojakým použitím.

3.3 Neformálna skupina expertov Komisie

Komisia aj naďalej informovala koordinačnú skupinu na zabránenie mučeniu o činnostiach neformálnej skupiny expertov vytvorenej v súlade so závermi jej správy o preskúmaní[9]. V rámci neformálnej skupiny sa prezentujú rôzne perspektívy (napr. obhajovanie práv, presadzovanie práva, výskum či clá). Jej funkcia je výlučne poradná a dopĺňa funkciu koordinačnej skupiny na zabránenie mučeniu.

V priebehu roka 2022 bola koordinačná skupina na zabránenie mučeniu informovaná o rokovaniach v rámci neformálnej skupiny expertov súvisiacich s procesom Organizácie Spojených národov (OSN) zameraným na dosiahnutie obchodu bez tovaru určeného na mučenie (tzv. obchod bez mučenia) (pozri bod 3.4 ďalej). Komisia konkrétne informovala koordinačnú skupinu na zabránenie mučeniu o podaniach v súvislosti s konzultáciami so skupinou vládnych expertov OSN a o možných medzinárodných normách v danej oblasti. Medzi hlavné aspekty, o ktorých diskutovala neformálna skupina, patrili: aspekty obchodu s tovarom určeným na vykonávanie trestu smrti v rámci celkového procesu, príklady zmlúv a/alebo rámcových dohovorov, ktoré by mohli predstavovať isté paralely, potreba zavedenia určitého stupňa flexibility s cieľom zaistiť širší konsenzus v otázkach kľúčových zásad/požiadaviek, uprednostňovanie alternatív zahŕňajúcich právne záväzné povinnosti, ako aj potreba ďalšej spolupráce so širšou skupinou krajín.

3.4 Obchod bez mučenia – regionálny a medzinárodný vývoj

Koordinačná skupina na zabránenie mučeniu slúžila ako platforma na výmenu informácií a zvyšovanie informovanosti o regionálnom a medzinárodnom vývoji v oblasti obchodu bez mučenia.

Komisia informovala delegátov koordinačnej skupiny na zabránenie mučeniu o predložení záverečnej správy skupiny vládnych expertov OSN[10] prijatej 30. mája 2022. V správe skupiny vládnych expertov OSN sa riešili tieto témy: i) uskutočniteľnosť spoločných medzinárodných noriem; ii) rozsah tovaru, o ktorom sa má uvažovať, a iii) navrhované

[7] Nariadenie (EÚ) 2019/125 je zahrnuté v prílohe 2 k protokolu o Severnom Írsku (bod 47, Iné) (Ú. v. EÚ L 29, 31.1.2020).
[8] COM(2022) 567 final, 31.10.2022.
[9] COM(2020) 343 final, 30.7.2020.
[10] Generálny tajomník OSN vymenoval v júli 2021 vládnych expertov z týchto desiatich štátov: Cyprus, Dánsko, Ekvádor, Estónsko, Kamerun, Nemecko, Pobrežie Slonoviny, Ruská federácia, Singapur a Uruguaj.

parametre pre celý rad možností na stanovenie spoločných medzinárodných noriem v tejto oblasti.

Skupina vládnych expertov OSN predložila konkrétne návrhy týkajúce sa potenciálnych kategórií tovaru a možných foriem medzinárodných noriem. V správe sa v zásade rozoberali možnosti vypracovania noriem v súvislosti so štyrmi kategóriami tovaru. Konkrétne išlo o:

i) tovar, ktorý nemá žiadne iné praktické použitie ako účel mučenia a zlého zaobchádzania;
ii) tovar, ktorý by sa mohol použiť na mučenie a zlé zaobchádzanie;
iii) tovar, ktorý nemá žiadne iné praktické použitie ako účel vykonávania trestu smrti, a
iv) tovar, ktorý by sa mohol použiť na vykonávanie trestu smrti.

V správe sa pripúšťa absencia konsenzu medzi vládnymi expertmi OSN, pokiaľ ide o obchod s tovarom používaným na vykonávanie trestu smrti, a preto sa v nej navrhuje posudzovať tento tovar samostatne prostredníctvom mechanizmu *opt-in*. V správe sa okrem toho uvádza presvedčivý argument pre Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov na vytvorenie pracovnej skupiny, ktorej úlohou by bola príprava medzinárodných noriem týkajúcich sa obchodu bez mučenia.

Okrem toho na zasadnutí koordinačnej skupiny na zabránenie mučeniu odprezentovali pozvaní experti z organizácie Amnesty International a nadácie Omega Research Foundation svoj výskum a činnosť v oblasti obhajovania práv s cieľom podporiť vypracovanie zmluvy o obchode bez mučenia v kontexte kampane občianskej spoločnosti *Protect the protest* (Máme právo kričať za práva). Tá zahŕňa úsilie v oblasti osvety s cieľom zapojiť štáty do vytvárania regionálnych a medzinárodných kontrol a podporiť proces OSN, ktorému poskytuje podporu aj sieť organizácií občianskej spoločnosti. Pozvaní experti predstavili: po prvé: tendencie pozorované v posledných rokoch v oblasti mimoväzobného mučenia a zlého zaobchádzania v kontexte potláčania pokojných protestov, ktoré sa spájajú s reštriktívnymi právnymi predpismi, so svojvoľným zatýkaním, s kriminalizáciou protestov, nezákonným masovým a cieleným sledovaním a nezákonným používaním menej smrtiaceho vybavenia (tzv. nesmrtiacich zbraní) a obchodovaním s nimi, a po druhé: svoje stanoviská k základným prvkom všetkých zmlúv o obchode bez mučenia s cieľom pomôcť zabrániť mučeniu alebo inému zlému zaobchádzaniu stanovením silných medzinárodných noriem.

3.5 Iné záležitosti

Koordinačná skupina na zabránenie mučeniu sa okrem toho zaoberala týmito záležitosťami:

- Ruská vojenská agresia proti Ukrajine

Vzhľadom na vojenskú agresiu Ruska proti Ukrajine a zvýšenú mieru vnútorných represií voči odporcom vojny koordinačná skupina na zabránenie mučeniu upozornila na potrebu mimoriadnej opatrnosti, pokiaľ ide o schvaľovanie prípadných žiadostí na vývoz tovaru uvedeného v nariadení do Ruska alebo Bieloruska, a to najmä tovaru určeného na účely presadzovania práva a/alebo potláčania nepokojov. V tejto súvislosti bola koordinačná skupina na zabránenie mučeniu informovaná o rozšírení zoznamu zakázaných položiek, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu vojenskej a technologickej situácie Ruska alebo rozvoju jeho

sektora obrany a bezpečnosti. Zoznam obsahuje určité elektronické komponenty, ďalšie chemikálie a tovar, ktorý možno použiť na vykonanie trestu smrti, mučenie alebo iné kruté, neľudské či ponižujúce zaobchádzanie.

- Irán

Vzhľadom na alarmujúci nárast nezákonných popráv a ďalšieho porušovania ľudských práv v Iráne (situácia je od vypuknutia protestov v polovici septembra 2022 zdokumentovaná dôveryhodnými správami o nezákonnom využívaní smrtiacej sily, ale aj o používaní trestu smrti ako nástroja na zastrašovanie a politické represie) Komisia zdôraznila potrebu mimoriadnej opatrnosti, pokiaľ ide o schvaľovanie prípadných žiadostí na vývoz tovaru uvedeného v nariadení do Iránu, a to najmä tovaru určeného na presadzovanie práva a/alebo potláčanie nepokojov.